

ΤΑ ΜΥΣΤΗΡΙΑ ΤΟΥ ΥΠΕΡΠΕΡΑΝ

VI

Ἡ ἀντιλήψεις καὶ ἡ δοξασίαι τῶν πρωτογόνων λαῶν σχετικῶς μὲ τὴν μέλλουσα ζωὴ, γιὰ τὶς ὁποῖες μιλήσαμε ὡς τώρα, δὲν ἔχουν, καθὼς θὰ προσέξατε, καμμιά θρησκευτικὴ βάσι. Ὑπάρχει λοιπὸν κεφαλαϊώδης διαφορὰ μεταξύ τῶν δοξασιῶν αὐτῶν καὶ τῶν δοξασιῶν τῶν πῶ ἐξελιγμένων λαῶν, γιὰ τὶς ὁποῖες θὰ μιλήσουμε παρακάτω κ' ἡ ὁποῖες βασιζοῦνται ὅλες στὸ πνεῦμα τῆς θρησκείας κάθε λαοῦ.

Οἱ ἐξελιγμένοι λαοὶ ἔχουν πολλὰς θρησκευτικὰς ἰδέας κοινὰς, π.χ. τῆς ὑπάρξεως κολάσεως καὶ παραδείσου. Μὰ καθεμιὰ ἀπὸ τὶς ἰδέας αὐτὰς ἔχει τὰ ἰδιαιτέρως χαρακτηριστικὰ τῆς, χάρις στὰ ὁποῖα διακρίνεται ἀπὸ τὶς ἀνάλογες ἰδέας ἄλλων λαῶν. Ἔτσι ἡ ἀρχαῖα ἑλληνικὴ θρησκεία τὶς ὁποῖες ἀποκαλοῦμε «Μυστήρια» καὶ ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία, πού προέκυψαν ἀπὸ αὐτὰ, διακήρυξαν τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς καὶ τὴν σωτηρία τῆς διὰ τῆς ἐνώσεως μὲ τὸ Θεῖον. Ἡ θρησκεία τῶν Ἰνδῶν εἶν' ἐκεῖνες οἱ ὁποῖες ἡ μετεμψύχωσις παίζει τὸν κυριώτερον ρόλον. Στὸν Ἰουδαϊσμό, στὸν Χριστιανισμό καὶ στὸν Μωαμεθανισμό, μεταξύ τῶν ὁποῖων ὑπάρχει στενὴ συγγένεια, τὸν πρωτεύοντα ρόλον τὸν παίζει ἡ ἀνάστασις τοῦ σώματος. Μὰ γιὰ νὰ γίνουν ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα πῶ κατανοητὰ, πρέπει νὰ ἐξετάσουμε καθεμιὰ ἀπ' αὐτὰς τὶς θρησκείας χωριστὰ.

Καὶ ἂς ἀρχίσουμε ἀπὸ τὰ Μυστήρια τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

***

Ὅσο πῶ εὐγενικὰ μὰς φαίνονται σὲ μιὰ θρησκεία τὰ στοιχεῖα πού τὴν ἀποτελοῦν, τόσο μεγαλύτερη ἐντύπωσις μὰς προκαλεῖ ἡ μετρία, ἂν ὄχι χονδροειδὴς προέλευσίς τους. Ἔτσι μερικὲς ἀπὸ τὶς πῶ ὑψηλὰς ἰδέας τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας ἐπὶ τῆς σωτηρίας καὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, εἶνε βγαλμένες, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, ἀπὸ μισοἀγριεῖς ἱερωτελεστίαι, οἱ ὁποῖες ὀφείλουν τὴν προέλευσίς τους τὰ ἑλληνικὰ Μυστήρια.

Τὰ ἐνδότερα τῆς Θράκης ὑπῆρξαν ἡ κοίτις τῆς λατρείας τοῦ Διονύσου, μιὰς θρησκείας τόσο βάρβαρης ὥστε διέφερε σὲ ὅλα ἀπὸ τὴν τόσο πολιτισμένη καὶ καλλιτεχνικὴν μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς λατρεία τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς θεοὺς τους. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Διονύσου — ἡ γυναῖκες πρὸ πάντων πού ἐλέγοντο Μαινάδες — ὠργάνωναν τὶς νυχτερινὰς καὶ ἀγριεῖς ἐορτὰς τους στὰ βουνὰ τῆς Θράκης. Ντυμένες μὲ δέρματα ζῶων, σαλεύοντας πυρπιῶς καὶ μαχαίρια στὰ χέρια τους, διέσχισαν μ' ἕνα τρελλὸ στροβίλισμα τὰ βουνὰ, χορεύοντας ἐξαλλες καὶ ξεφωνίζοντας ἀγρία. Καὶ τὸν ἐρεθισμό τους αὐτὸ τὸν ἔκαναν ἀκόμα μεγαλύτερον οἱ ἦχοι τῶν ἀγλῶν, τῶν τυμπάνων καὶ τῶν κυμβάλων. Τὰ ὄργια τους τελείωναν μὲ μιὰ κρίσι χυδαῖα τρέλλας καὶ οἱ Μαινάδες ἀρπάζοντας ὅποιο ζῶον τύχαινε μοσοσά τους τὸ διεμέλιζαν μὲ τὰ χέρια τους κ' ἔπειτα τὸ κατεβρόχιζαν ὡμὸ καὶ ματωμένο.

Ἀπὸ ψυχολογικῆς ἀπόψεως, τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῶν τῶν ὄργων οἱ Μαινάδες ἦταν μιὰ διαπεραστικὴ συναίσθησις ὅτι ἐξέφυγαν ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν τους, μιὰ συναίσθησις ἐρεθισμοῦ καὶ δυνάμεως, ὅμοια μ' αὐτὴν πού προκαλεῖ συχνὰ ἡ μέθη.

Αὐτὴ τὴν ἐντύπωσις τῆς ἱκανοποιήσεως τὴν ἐρμήνευαν ὡς ἕνα σημεῖο τῆς ἐνώσεως τους μὲ τὸν Διόνυσον, ὁ ὁποῖος βρισκόταν ἐνσαρκωμένος στὸ ζῶον πού ἔτρωγαν ὡμὸ. Τὴν ἀποκαλοῦσαν «ἔκστασις», δηλαδή μιὰ κατάστασις κατὰ τὴν ὁποῖα ἡ ψυχὴ ἐξέφυγε κυριολεκτικῶς ἀπὸ τὸ σῶμα κ' ἐπικοινωνοῦσε μὲ τὸ θεὸ τὸν ἴδιον. Ἀπολυτρωμένη λοιπὸν ἀπὸ τὸ σῶμα γιὰ λίγες στιγμὰς ἡ ψυχὴ, πού διατε-

λουσε σὲ κατάστασι «ἱερῆς τρέλλας» μποροῦσε ν' ἀπολαύσῃ τὴν ζωὴ τῶν θεῶν.

Ἔτσι μάλιστα δημιουργήθηκε ἀργότερα καὶ ὁ μῦθος τοῦ Διονύσου. Σύμφωνα μ' αὐτὸν τὸ μῦθος, ὁ Διόνυσος, καταδιωκόμενος ἀπὸ τοὺς Τιτάνες, πού βρισκόντουσαν σὲ πόλεμον ἐναντίον τοῦ Διὸς, μεταμορφώθηκε σὲ ταῦρον γιὰ νὰ σωθῇ. Μὰ καὶ μεταμορφωμένος, οἱ Τιτάνες τὸν ἐπίασαν, τὸν κομμάτισαν καὶ τὸν ἔφαγαν. καὶ μόνο τὴν καρδιά του κατάρθωσε νὰ σώσῃ ἡ Ἀθηνᾶ καὶ νὰ τὴν πάῃ στὸν Δία, ὁ ὁποῖος τὴν κατεβρόχισε. Ὁ Ζεὺς δημιούργησε τότε ἕναν καινούργιον Διόνυσον καὶ συγχρόνως κατεκεραύνωσε τοὺς Τιτάνες, σκορπίζοντας τὴν τέφρα τους στοὺς τέσσερις ἀνέμους. Ἀπ' τὴν τέφρα τῶν Τιτάνων πού εἶχαν καταβροχθίσει τὸν Διόνυσον, σχηματίστηκε ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἀπέκτησε διπλὴ φύσι: τὸ σῶμα του τὸ προσκολλημένο στὸ κακὸ, κληρονομία τῶν Τιτάνων, καὶ τὴν θεῖα ψυχὴ του, κληρονομία τοῦ Διονύσου. Μονάχα ξεφεύγοντας ἀπὸ τὸ σῶμα ἡ ψυχὴ μπορεῖ νὰ ἐνωθῇ μὲ τὸ Θεὸ, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προήλθε.

Μὰ πρὶν ἡ δοξασία αὐτὴ ἐπιβληθῇ στὴν ἑλληνικὴ σκέψιν, χρειάστηκε μιὰ μεγάλη περίοδο ἐξελίξεως. Ὁ ἀγριὸς καὶ ξένος Διόνυσος μῆκε σιγά-σιγά στὴν ἑλληνικὴ θρησκεία κ' ἀφωμοιώθηκε. Σὲ πολλὰ κέντρα ἡ λατρεία του χαλιναγωγήθηκε τόσο, ὥστε ἐλείψαν ὅλοι σχεδὸν οἱ ἐξωφρενισμοὶ τῆς κ' ἔγινε περίπου ὅμοια μὲ τὴν λατρεία τῶν ἄλλων θεῶν.

Ὅταν τὸ πρῶτον κύμα τῆς διονυσιακῆς ἐπιδράσεως πού ἦρθε ἀπὸ τὴ Θράκη ἔχασε τὴν ὀρμὴν του, δημιουργήθηκε δεύτερον, κατὰ τὸν βῶν αἰῶνα π.Χ. Αὐτὴ ἡ νέα διονυσιακὴ παλῖρροια συνδέεται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ὀρφέως, τὸν ὁποῖον ὁ θρύλος ἀπεκάλεσε προφήτη τοῦ Διονύσου.

Δημιουργήθηκαν τότε στὴν Ἑλλάδα καὶ στὴ Νότιον Ἰταλία διάφορες ὀρφικὲς ἐταιρεῖαι, ἡ ὁποῖαι θεωροῦσαν τὸ σῶμα ὡς ἕνα φορτίον γιὰ τὸ πνεῦμα πού εἶχε γεννηθῇ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ πίστευαν ὅτι ὁ θάνατος εἶνε γιὰ τὴν ψυχὴ ἡ «πύλη τῆς ἐλευθερίας». Γι' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ φροντίσουν νὰ ἐξυπνώσουν τὸ σῶμα μὲ αὐστηρὰ δίαιτα καὶ ἀσκητικὴν πειθαρχία. Ἐπίσης ἔπρεπε ὁ «μεμνημένος» νὰ ἐξαγνισθῇ μὲ διάφορες μυστικὰς θυσίας. Πίστευαν δὲ τέλος, ὅτι ἕνας ἄνθρωπος, πού δὲν εἶχε μνηθῇ ἰστά ὀρφικὰ μυστήρια, ὅσο ἐνάρετος κ' ἂν ἦταν, δὲν θὰ ἔσωζε τὴν ψυχὴν του. Ἴδου τί γράφει σχετικῶς ὁ Πλάτων: «Ὅποιος φτάνει στὸν Ἄδη ἀμύητος στὰ ὀρφικὰ μυστήρια, παραμένει κ' ἐκεῖ μέσα στὸν βούρκο του». Μὰ ὁ Διογένης τοῦ ἀπαντᾷ σ' αὐτό: «Ὅσοι κλέφτης Πατάϊκος, ὁ ὁποῖος εἶνε μεμνημένος, θὰ τύχῃ στὸν Ἄδη καλύτερης ὑποδοχῆς ἀπὸ τὸν ἀμύητον μὰ ἐνάρετον κ' εὐγενῆ Ἐπαμεινώνδα;»

Παρ' ὅλα αὐτὰ, ὁ Ὀρφισμὸς ἀποτελοῦσε ἕνα καινούργιον εὐαγγέλιον ἀπέραντης σημασίας. Ὡς τότε οἱ Ἕλληνες, ὅπως εἶδαμε, φανταζόντουσαν ὅτι ἡ ἴδια μαύρη τύχη περίμενε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους μετὰ θάνατον μέσα στὸν θλιβερὸν Ἄδη. Μονάχα οἱ θεοὶ εἶχαν τὸ δικαίωμα ν' ἀπολαμβάνουν τὴν αἰώνια εὐδαιμονία καὶ μὲ κανένα τρόπο δὲν μποροῦσε νὰ συμμετάσχῃ κ' ὁ ἄνθρωπος οἱς ἀπολαύσεις τους.

Μὰ νὰ πού τώρα ἀνοίγε ἕνας δρόμος, ὁ ὁποῖος ὡδηγοῦσε στὴν ἀθανασία. Οἱ ἄνθρωποι, ἀφομοιώνοντας μὲ θυσίας τὴ θεῖα φύσι τοῦ Διονύσου, θὰ γινόντουσαν κ' οἱ ἴδιοι θεοὶ μετὰ θάνατον. Χάρις σ' αὐτὸν τὸ θεὸ πού εἶχε πεθάνει κ' εἶχε ἀναστηθῇ, οἱ ἄνθρωποι μποροῦσαν στὸ ἐξῆς νὰ πεθαίνουν γιὰ ν' ἀναστηθοῦν.

ΣΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ : Ἡ συνέχεια.

